

podoba



beseda

znanje



Digitalizacija virov za proučevanje  
humanizma na Slovenskem

**Delavnica**

ZRC SAZU, Dvorana štirih letnih časov  
Novi trg 4, Ljubljana  
11. april 2024

## Program

### Četrtek, 11.4.2024

Ljubljana, ZRC SAZU, Novi trg 4,  
Dvorana štirih letnih časov (2. nadstropje)

#### 9:00 – 10:30

Marko Marinčič: Renesančni humanizem v Trstu in v „slovenski“ Istri,  
tudi kot ozadje slovenske reformacije

Alenka Jelovšek: (Ne)knjižnost kot kontinuum: raziskave in objave  
starejšega slovenskega rokopisnega gradiva

Eva Trivunović: Razvoj frazemov skozi čas

Diskusija

#### 10:30-11:00 odmor

#### 11:00 – 13:00

Helena Seražin: Diplomatska korespondenca cesarskih ambasadorjev  
na italijanskih dvorih 16. stoletja kot vir za umetnostno zgodovino:  
primer Vida Dornberškega (1523–1591)

Vanja Kočevár: Regesti obravnav kranjskega deželnege zbora 1507–1698:  
kritična objava in digitalizacija

Dušan Kos: Edicija dnevnikov Franca Henrika Raigersfelda:  
izpovednost vira in problemi

Jaša Drnovšek: Zgodnjenovoveške pasijonske igre: znanstvenoraziskovalni  
vidiki v luči digitalizacije virov

Diskusija

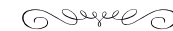
## Povzetki predavanj

**Dr. Jaša Drnovšek**

Univerza v Mariboru, Center za aplikativne raziskave

### **Zgodnjenovoveške pasijonske igre: znanstvenoraziskovalni vidiki v luči digitalizacije virov**

Prispevek obravnava literarne in kulturnozgodovinske vidike slovenskih in drugih srednjeevropskih zgodnjenovoveških pasijonov. Ob tem preizprašuje pomen in možnosti njihove digitalizacije.



**Dr. Alenka Jelovšek**

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

### **(Ne)knjižnost kot kontinuum: raziskave in objave starejšega slovenskega rokopisnega gradiva**

V arhivskih raziskavah v zadnjih desetletjih je bilo odkritih več ohranjenih rokopisnih besedil v slovenščini, ki so nastala po nastanku slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja in v veliki večini do zdaj niso bila deležna temeljite jezikoslovne obravnave, temveč so bila večinoma označena kot »neknjižna« (in s tem implicitno nevredna jezikoslovčeve pozornosti). Vendar ta besedila ravno v svojem večjem ali manjšem sledenju uveljavljeni knjižni tradiciji prinašajo pomembne podatke o jezikovnih navadah piscev, razširjenosti slovenskega knjižnega jezika v teh obdobjih, tujejezičnih vplivih itd., zato so pomemben vir za historično sociolingvistiko. Po drugi strani pa so zaradi odstopov od knjižnega zapisa močno otežene njihove kritične objave ali prevodi, saj je pogosto težko interpretirati posamezne zapise. V prispevku bosta na nekaj primerih rokopisnih besedil predstavljena oba predstavljeni vidika.

**Dr. Vanja Kočevar**

ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa

**Regesti obravnave kranjskega deželnega zbora 1507–1698:  
kritična objava in digitalizacija**

Obravnave kranjskega deželnega zbora predstavljajo obsežno gradivo, razdeljeno na dva fonda Arhiva Republike Slovenije, in sicer Vicedomski urad za Kranjsko (SI AS 1) in Deželni stanovi za Kranjsko (SI AS 2). Četudi gre za vir, pomemben za prostor današnje Republike Slovenije, avstrijskih zveznih dežel Štajerske in Koroške ter območje nekdanje Vojne krajine na Hrvaškem, se zgodovinopisje deželnozborskimi obravnavami precej redko posveča. V osemdesetih letih 20. stoletja je Marija Verbič v dveh zvezkih sicer objavila deželnozborske spise za čas med letoma 1499 in 1519, vendar je edicija nato zastala. Kot spodbuda k večji rabi obravnavanih virov v zgodovinopisju in k nadaljevanju njegovega objavljanja v okviru programa *PODOBA - BESEDA - ZNANJE. Življenje idej v prostoru med vzhodnimi Alpami in severnim Jadranom 1400-1800* poteka priprava kritične objave in digitalizacije Regestov obravnave kranjskega deželnega zbora, enega od arhivskih pripomočkov k obsežnemu gradivu. Serija izvlečkov, ki jo je v zgodnjem 18. stoletju najverjetneje pripravil stanovski registrator Karel Seirid Perizhoffer pl. Perizhoff auf Ehrenhaimb, se nanaša na obdobje med letoma 1507 in 1698 ter vsebuje 139 lističev.

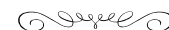


**Dr. Dušan Kos**

ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa

**Edicija dnevnikov Franca Henrika Raigersfelda:  
izpovednost vira in problemi**

V predavanju se bom posvetil vsebini dnevnikov in pomenu za zgodovino terezijanske dobe. Predstavil bom edicijsko metodo ter probleme, ki so se pojavljali ob delu. Na nekaj primerih bom pokazal tudi uporabnost tovrstnega vira za sodobno zgodovinopisje.



**Prof. dr. Marko Marinčič**

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta

**Renesančni humanizem v Trstu in v „slovenski“ Istri,  
tudi kot ozadje slovenske reformacije**

Prispevek bo predstavil Trst in Koper kot obrobni središči renesančnega humanizma znotraj Beneške republike. Trst sta s svojo intelektualno dejavnostjo nad kulturno obrobje dvignila zlasti dva škofa: Enea Silvio Piccolomini, pozneje papež Pij II. (škof Trsta 1447–1450), in Pietro Bonomo (1502–1546), pozneje tudi Andrea Rapicio, ki se je udejstvoval kot pesnik (1567–1573). Tudi Koper je imel lokalno intelektualno življenje, med drugim tudi učitelja grščine. Koprčan je bil avtor prvega tiskanega prevoda celotnega Homerja v latinščino, skrivnostni Andreas Divus. Naslovljenec prevoda je Pier Paolo Vergerio, ena od osrednjih osebnosti evropske reformacije, pobudnik Trubarjevih prvih svetopisemskih prevodov.

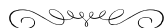
V tem referatu bom predstavil nekaj novih iztočnic za literarno- in kulturnozgodovinske študije, ki bi omenjene lokalne pojave postavile v širši kontekst renesančnega humanizma. Del teh projektov je tudi digitalizacija neolatinskih besedil, povezanih z omenjenimi regijami.

**Dr. Helena Seražin**

ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta

**Diplomska korespondenca cesarskih ambasadorjev  
na italijanskih dvorih 16. stoletja kot vir za umetnostno zgodovino:  
primer Vida Dornberškega (1523–1591)**

Vloga veleposlanikov Svetega rimskega cesarstva pri posredovanju umetnostnih tokov je bila v umetnostnozgodovinski literaturi doslej obravnavana zgolj sporadično, kot le eden izmed načinov novačenja tujih umetnikov in arhitektov v dvorne službe ali kot možnost za pridobivanje dragocenih umetniških del za cesarske oziroma vladarske zbirke. Tovrstno delovanje cesarskih ambasadorjev je dokumentirano v njihovi diplomatski korespondenci. Za slovenski prostor so najbolj zanimivi ambasadorji v Benetkah in Rimu, ki so pogosto prihajali iz vrst goriškega plemstva, saj so imeli pomembno vlogo pri prenašanju novih arhitekturnih modelov, umetnin in umetnostnih smeri tudi v okolje, iz katerega so izhajali. Prispevek bo nakazal možnosti za digitalno predstavitev tovrstnih arhivskih virov za umetnostno zgodovino.



**Eva Trivunović**

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

**Razvoj frazemov skozi čas**

Frazemi so stalne besedne zveze, za katere sta značilni neizpeljivost pomena iz pomena posameznih sestavin in ekspresivnost (npr. *kamen spotike*; *star kot Metuzalem*; *hoditi od Poncija do Pilata*; *Človek obrača*, *Bog obrne*). Z uporabo različnih gradivskih in slovarskih virov poskušam ugotoviti, od kdaj naprej je določen frazem v rabi v slovenskem knjižnem jeziku ter kakšne spremembe in stalnice se kažejo v večstoletnem jezikovnem razvoju, saj je jezik ves čas razpet

med stalnostjo in spremembo, tradicijo in inovacijo. Uporabljeni viri pokrivajo obdobje od začetkov slovenskega knjižnega jezika v 16. stoletju do današnjega časa. Ob delu se je pokazala potreba po digitalizaciji starejših virov, pripravi novih zgodovinskih slovarjev in nadgradnji obstoječih korpusov starejšega jezika (*Korpus 16*, *Korpus starejših besedil IMP (1584–1918)*), kar bi bistveno pripomoglo k večji zanesljivosti in verodostojnosti ugotovitev.

## Organizacija:

ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, Ljubljana

Delavnica je organizirana v okviru raziskovalnega programa *PODOBA – BESEDA – ZNANJE. Življenje idej v prostoru med vzhodnimi Alpami in severnim Jadranom 1400–1800* (P6–0437), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).



Partnerji programa *PODOBA – BESEDA – ZNANJE. Življenje idej v prostoru med vzhodnimi Alpami in severnim Jadranom 1400–1800*:

- ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta
- ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa
- ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
- Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta
- Univerza v Mariboru, Center za aplikativne raziskave



**ZRC SAZU**



**UNIVERZA  
V LJUBLJANI**

**FF**

**Filozofska  
fakulteta**



**Univerza na Mariboru**

**Center za aplikativne raziskave**